

Nr 74.

Ankom till Riksdagens kansli den 9 maj 1911 kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående visst förklarande i fråga om försäljning af fastigheten nr 19 i kvarteret Blasieholmen i Stockholm.

(3:e Afd.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 153, af den 31 mars 1911 har Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för sin del förklara, att hinder icke möter för försäljning af fastigheten nr 19 i kvarteret Blasieholmen i Stockholm, under villkor *dels* att en af Kungl. Maj:t, på föredragning af chefen för finansdepartementet, utsedd person skall äga deltaga i förvaltningen af de genom försäljningen inflytande medlen, *dels ock* att, därest för köpeskillingen förvärfvas annan eller andra fastigheter, statsmedel icke få användas till reparation eller underhåll af desamma eller till andra utgifter för dem.

Till ofvanberörda statsrådsprotokoll har departementschefen anför^{Departements-} följande: ^{chefens}

»I en af riksmarskalksämberet med underdånig skrifvelse den 29 mars 1911 öfverlämnad och förordad framställning har Hans Kungl. Höghet Kronprinsen, i egenskap af förmyndare för sin äldste son, Hans Kungl. Höghet Hertigen af Västerbotten, i underdånighet anhållit om förklarande att från Eders Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder icke mötte för att egendomen nr 19 i kvarteret Blasieholmen här i staden, hvilken egendom på grund af bestämmelserna i det af Prinsessan Sophia Albertina den 17 mars 1783 utfärdade testamentariska förordnande för närvarande innehades af Hans Kungl. Höghet Hertigen af Västerbotten, finge mot den köpeskillning och på de villkor i öfrigt, som innehölles i

Bihang till Riksd. prot. 1911. 4 Saml. 1 Afd. 65 Häft. (Nr 74.) 1

i ett med Aktiebolaget nya grand hotell den 14 december 1910 upprättadt och den underdåniga framställningen i afskrift bifogadt kontrakt, till nämnda aktiebolag försäljas under de förbehåll beträffande dispositionen af den behållna köpeskillingen för egendomen, som kunde finnas erforderliga för betryggande af Eders Kungl. Maj:ts och kronans eventuella rätt till densamma.

I berörda framställning har till en början erinrats, hurusom genom ett den 17 mars 1783 utfärdadt förordnande Prinsessan Sofia Albertina förklarar sig efter sin död skänka och tillägga Hertig Carl Gustaf af Småland den af henne »nyligen inköpta och vid Norremalmstorg belägna fasta egendomen huset N:o 7 uti kvarteret Lejonet emellan Freds- och Norrströmsgatorne» med följande villkor:

»1:o. Skall denna egendom, som Vi förbehålla oss att uti Vår lifstid bebo och nyttja, efter Vår död aldrig gå uti arf, utan tillfalla Hans Kongl. Höghet Hertig Carl Gustaf af Småland och efter honom den äldsta af dess manliga arfvingar, och så vidare man efter man, utan att af någon få till mer eller mindre del söndras eller abalieneras, eller af mera än en på samma tid egas.

2:o. Skulle Hans Kongl. Höghet dö utan manliga arfvingar eller ock med döden afgå, tillfaller denna egendom den äldsta Sveriges Rikes Arffurste, som näst efter Kronprinsen eger rätt till kronan; och der så händer, att den äldste Sveriges Rikes Arffurste, som detta hus innehafver, skulle genom Kronprinsens dödliga frånfälle träda i dess rätt, då gånge detta hus till den Sveriges Rikes Arffurste, som näst efter Kronprinsen eger rätt till tronen.

3:o. Är i riket ingen Arffurste, tillfaller egendomen den äldsta Kongl. Prinsessan af Hans Kongl. Höghet Hertigens af Småland efterkommande, så länge hon inom riket oförmäld lefver; är ingen Kongl. Prinsessa efter Hans Kongl. Höghet, så tillfaller egendomen med sistnämnda vilkor den äldsta Kongl. Prinsessan; är ingen Kongl. Prinsessa, så tillfaller den Kongl. Maj:t och kronan, till dess riket hugnas med någon Arffurste eller Kongl. Prinsessa, då härmed, på sätt ofvan oförmäldt är, förhålles.

4:o. Alla möbler, som Vi af egna medel köpa och uti detta hus finnas, äro dock härunder icke inbegripna, undantagande spisar, kakelugnar, som ej, utan att skada rummen, kunna borttagas, och hvilka alltid böra vara huset följaktige.

5:o. Skulle Vi med Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd träda uti gifte, och af sådan anledning blifva utrikes vistande, då förbehålle Vi oss, att af Kongl. Maj:t och kronan undfå ersättning för Vår till detta hus utgifne köpeskilling fyratiotusen Rdr specie; i hvilken händelse Vi derefter med samma hus ingen befattning ega.

6:o. Emot det att Vi på det kraftigaste utfästa oss detta kontrakt oryggeligen hålla, lärer Kongl. Maj:t nådigst tackas besörja, att den ämnade tillbyggnaden vid detta hus varder efter den af Kongl. Maj:t i nåder fastställda ritning uppå Kongl. Maj:ts och kronans bekostnad med görligaste första verkstald, så att Vi ju förr dess hellre må komma att bo bekvämligt och väl.

7:o. Äfvenledes lärer Kongl. Maj:t i nåder anslå en viss summa till denna egendoms underhållande.»

Detta förordnande blef samma dag af Konung Gustaf III stadfästadt med den förklaring »att emot ofvannämnda vilkor, dem vår kärlekskliga syster Hennes Kongl. Höghet Sophia Albertina lofvat och utfäst, hafve Vi härigenom velat å Våre och kronans vägnar bifalla hvad Hennes Kongl. Höghet uti 5:te, 6:te och 7:de punkterna af detta kontrakt sig förbehållit, så att, om Hennes Kongl. Höghet skulle med Vårt nådiga tillstånd träda uti gifte och af sådan anledning blifver utrikes vistande, Hennes Kongl. Höghet då har att af Oss och kronan undfå ersättning för den till detta hus utgifna köpeskilling, fyratiotusen r:daler specie, i hvilken händelse Hennes Kongl. Höghet då med samma hus ingen vidare befattning eger, hvarjemte Vi vele besörja, att den ämnade tillbyggnaden, enligt den af Oss i nåder fastställda ritning, varder med görligaste första uppå Vår och kronans bekostnad verkstald. Och anslå Vi till denna egendoms underhållande och reparerande en summa af ett tusen r:daler specie årligen, hvilka penningar dock (icke) från statskontoret förr få uttagas, än huset tarfvar reparation, då derför af vederbörande behörig räkning göres, på sätt som med Våra öfriga byggnader förhålles».

Efter Prinsessan Sophia Albertinas den 17 mars 1829 timade frånfälle öfverlämnade exekutorerne af Prinsessans testamente i original till Kungl. Maj:t ofvannämnda förordnande, hvarefter Kungl. Maj:t, jämte förklarande, att dispositionen om Prinsessans palats komme att tjäna till efterrättelse, den 18 juli 1829 till kammarkollegium öfverlämnade berörda originaldokument till förvarande.

På nu angifvet sätt har Prinsessan Sofia Albertinas stiftelse tillkommit. I stiftelseurkunden — Prinsessans ofvanberörda förordnande af den 17 mars 1783 — nämndes väl endast Prinsessans egendom nr 7 efter då gällande och nr 1 efter 1810 års nummerordning i kvarteret Lejonet (det s. k. Arffurstens palats).

Enligt nu förevarande framställning var emellertid i förordnandet inbegripen jämväl den för innehafvarens af palatset bruk afsedda stalltomten, numera, efter 1810 års nummerordning, egendomen nr 19 i kvarteret Blasieholmen inom Jakobs församling.

Till utveckling af denna uppfattning har i framställningen meddelats följande.

»Sistsagda tomt utgjorde på sin tid en del af tomten nr 92 'på Norrmalm och Blasieholmen uti kvarteret Stenbocken'. Denna tomt — N:o 92 — öfvergick år 1753 genom köp från öfverintendenten Louis de Geer och hans hustru till riksrådet friherre Carl Fredrik Scheffer, som derå erhöll uppbud den 24 december 1753 samt den 21 januari och 18 februari 1754; och bestod egendomen vid denna tid, *dels* af det vid nuvarande Blasieholms- och Stallgatorna belägna område, hvarå det s. k. Stenbockiska palatset — nuvarande frimurarehuset — var uppfördt, *och dels* af den 'gent emot Huset, på sidan emot strömmen varande dels obebyggda dels med några gamla trähus bebyggda tomt' — den så kallade Wittenbergiska eller Stenbockiska tomten — deraf den nuvarande tomten nr 19 utgör en del.

I slutet af 1770:talet sålde riksrådet Scheffer den på nu angifvet sätt beskaffade egendomen till Änkedrottningen Lovisa Ulrika, som i sin tur öfverlät densamma på Prinsessan Sofia Albertina. Tiden för dessa öfverlåtelser kan ej fullt preciseras liksom ej heller öfverlåtelshandlingar kunna företes, ett förhållande, som till dels beror af att — såvidt utredas kunnat — hvarken Änkedrottningen eller Prinsessan sökt fasta på sina respektive fång. I 1780 års mantalslängd uppgifves emellertid egendomen tillhöra Enkedrottningen. Men i Drottningens testamente finnes egendomen ej omnämnd, liksom den ej heller upptages i den efter Drottningens frånfälle — i Juli 1782 — förrättade bouppteckning. I 1784 års taxeringslängd återfinnes egendomen såsom 'Hennes Kongl. Höghet Prinsessans Hus. Bebos af Franske Ambassadeuren.'

Genom ett den 1 februari 1787 dagtecknad köpebref försålde emellertid Prinsessan Sofia Albertina till öfversten grefve H. W. Hamilton sin egande fasta egendom N:o 92 å Blasieholmen, därvid likväl från försäljningen undantagande den s. k. stalltomten eller, såsom orden lyda i köpebrefvet: 'Under samma köb dock ej innebegripit den Tomt tvärt öfver gatan, å hvilken Hennes Kongl. Höghet Prinsessans stall byggdt är'. Den 12 februari 1787 erhöll grefve Hamilton ett första uppbud å sitt fång, och redan den 19 i samma månad pröfvade Stockholms rådstufvurätt 'skjäligit inteckna egendomen Hennes Kongl. Höghet Prinsessan Sophia Albertina till säkerhet för derå återstående köpeskilling 11,400 Rdr Specie' med ränta — förhållanden, som väl må anses ådagalägga, att Prinsessans rätt att öfver egendomen förfoga varit för vederbörande styrkt eller veterlig.

Att prinsessan, på sätt nyss är nämndt, vid försäljningen till grefve

Hamilton undantog den tomt tvärt öfver gatan, å hvilken 'Hennes Kongl. Höghet Prinsessans Stall' byggdt är, berodde deraf, att vid den tid försäljningen till grefve Hamilton skedde — år 1787 — Prinsessan redan hade annorledes förfogat öfver denna tomt.

Såsom känt är, hade Prinsessan Sofia Albertina den 24 februari 1783 af grosshandlaren H. W. Peill inköpt fasta egendomen Nr 7 — efter 1810 års nummerordning Nr 1 i kvarteret Lejonet — det s. k. 'Torstenssonska palatset vid dåvarande Norrmalmstorg, numera Gustaf Adolfs torg. Och genom förordnande af den 17 mars samma år skänkte hon — såsom här ofvan är meddeladt — 'efter sin död' egendomen till 'then äldsta Sveriges Rikes Arffurste, som näst efter Kronprinsen eger rätt till kronan'. I den sålunda gjorda donationen har stalltomten å Blasieholmen, ehuru densamma icke i stiftelseurkunden omnämndes, utan vidare varit inbegripen.

Att så varit förhållandet finner man nämligen af en mångfald publika handlingar från ifrågavarande och närmast därefter följande tid.

Såsom af stiftelseurkundens moment 6 och 7 framgår, var vid donationen fästadt det villkor, utom andra, att erforderliga tillbyggnads- och ändringsarbeten å egendomen samt det årliga underhållet däraf skulle bekostas af staten. Konungen, som samma dag stiftelseurkunden dagtecknats 'å Wåre och Kronans vägnar' godkände sagda villkor och förklarade sig skola 'besörja att den ämnade tillbyggnaden, enligt then af Oss i Näder faststälde Ritning, varder med giörligaste första uppå Wår och Kronans bekostnad verkställd', uppdrog redan 20 Mars 1783 verkställigheten af statsverkets berörde åtaganden åt öfverståhållaren friherre Carl Sparre. Efter af Konungen fastställda ritningar utfördes ombyggnadsarbetet under ledning af stadsarkitekten professor Palmstedt. Redan i maj 1783 uppgjordes med trakteuren Magnus Benedictius ett entreprenadkontrakt 'om nedrivande af Flyglarna vid Hennes Kongl. Höghets Prinsessan Sofia Albertinas Hus vid Norrmalmstorg och uppförande af en ny stenbyggnad till Stall och Wagnshus för Hennes Kongl. Höghets behof å öppna platsen gent emot dess Palais på Blasieholmen beläget'. Den 24 Mars 1784 resolverade Kungl. Maj:t i anledning af en från öfverståhållareämbetet ingifven skrifvelse rörande stämpelbeläggning af 'Contracter, som med flere personer kommo att slutas angående reparationerne af Hennes Kongl. Höghet Prinsessans inköpta hus här i staden'; och upptog den vid skrifvelsen fogade 'Förteckning på de nybyggnader och Reparationer å Prinsessans Palais vid Norrmalmstorg, som nästl. år blifvit verkställda efter upprättade Contracter' utom andra, dels förberörda kontrakt med Benedictius 'om Hennes Kongl. Höghets nya stall och vagnbyggnad å Blasieholmen' dels ett

med samma man upprättadt kontrakt 'om nya gatans anläggande emellan förenämnda stallbyggnad och Fersiska Huset'. Medels underdånig skrifvelse den 7 april 1787 'med räkningar för H. K. H. Prinsessans Palaisbyggnad' ingaf öfverståhållaren friherre Sparre 'räkning ifrån 1783 i Majj till 1786 i December månad öfver influtne och inbetalte medel till Hennes Kongl. Höghets Prinsessans Palaisbyggnad å Norrmalmstorg jemte samma palais tillhöriga stall och stallgårdsbyggnad på Blasieholmen'. I anledning häraf konstituerade Kungl. Maj:t den 9 maj 1787 visse män att 'revidera de inkomna räkningar öfver H. K. H. Prinsessans Palaisbyggnad', därvid i konstitutorialet räkningarna angåfvos gälla 'medel till Hennes Kongl. Höghets Prinsessans nya Palaisbyggnad vid Norrmalmstorg jemte stall och stallgårdsbyggnad på Blasieholmen. På liknande sätt angifves i den af Kungl. Maj:t den 16 juni 1786 för öfverståhållaren friherre Sparre meddelade decharge 'i afseende på utgifterne vid Prinsessans Palais Byggnad', de granskade och godkända räkenskaperna gälla 'medel till Hennes Kongl. Höghet Prinsessans Palais byggnad vid Norrmalmtorg jemte stall och stallgårdsbyggnaden på Blasieholmen'.

Af nu refererade handlingar lærer fullt tydligt framgå, att stallbyggnadsföretaget på Blasieholmen var en integrerande del af det till förmån för Prinsessans stiftelse utförda ny- och ombyggnadsarbete, hvar till Kungl. Maj:t och kronan förbundet sig. Ett furstligt palats kunde vid tiden i fråga icke undvara ett stall, och då med det Torstenssonska palatset icke följde något sådant samt den till palatset hörande gård ej heller lämnade utrymme för en stallanläggning darsammanstädes, blefvo de — enligt tidens uppfattning såsom nödiga adpentinenser till själfva palatset ansedda — stall och vagnshus uppförda å den Prinsessan tillhöriga tomten å Blasieholmen. Att under sådana förhållanden den tomt, hvarå byggnaden uppfördes, varit af Prinsessan afsedd att tillhöra någon annan än den om sjelfva palatset upprättade stiftelse, för hvars räkning tomten bebyggdes, lærer icke kunna ifrågasättas.

Att stallegendomen på Blasieholmen utgjorde en del i den af Prinsessan den 17 mars 1783 grundade stiftelsen, vinner bekräftelse jämväl af andra förhållanden.

I detta afseende kan det förtjena bemärkas, att då Prinsessan, på sätt ofvan är nämndt, genom köpebref den 1 febr. 1787 försålde egendomen N:o 29 i kvarteret Blasieholmen och dervid från försäljningen undantog stalltomten, hon därvid betecknade nämnda tomt icke såsom den, å hvilken 'mitt' stall — eller 'det mig tillhöriga' stallet är beläget, utan såsom den tomt, å hvilken 'Hennes Kongl. Höghet Prinsessans stall' byggdt är — en ordställning, som väl må anses utmärka, att stallet

likasom 'Hennes Kongl. Höghet Prinsessans Palais vid Norrmalmstorg' icke längre var hennes privategendom.

Men viktigare torde vara, att Prinsessan, som under sin lifstid nyttjade palatset och stallegendomen, hvilken senare egendom också alltifrån 1788 och till Prinsessans död är i taxeringslängderna upptagen såsom Hennes Kongl. Höghet Prinsessans stall, icke — så vidt känt är eller antagas kan — genom någon annan handling än förordnandet af den 17 mars 1783 förfogat öfver stallegendomen, men att det oakadt stallegendomen icke ansetts tillhöra kvarlåtenskapen efter Prinsessan, då hon den 17 Mars 1829 afled.

Den 8 sistsagda månad och år underskref Prinsessan sitt testamente. Detta testamente afser uppenbarligen *hela* hennes kvarlåtenskap. Sedan hon i testamentets tidigare punkter disponerat öfver vissa penningebelopp och särskildt angifna lösören, gifver hon i punkt 22 till sin öfverhofmästarinna, grefvinnan Charlotte Stenbock och dennes son, kammarherren greve Magnus Stenbock 'hela sin öfriga kvarlåtenskap, af hvad namn och beskaffenhet sådant vara månde, som skall lika delas dem emellan, både som finnes i Stockholm och vid Tullgarn, bestående af juveler och pärlor — — — — — alt sammans undantagande det, som är upptagit på Kronans inventarium'. Om stallfastigheten nämnes icke ett ord, och palatset vid Gustaf Adolfs torg omtalas endast i det sammanhang, att Prinsessan hemställde, att de af hennes hofstat, som hade 'Rum och Boning i mitt Palais' måtte vid denna förmån varda för deras lifstid behållna eller därför njuta ersättning. — Det så beskaffade testamentet torde klarligen ådagalägga, att Prinsessan sjelf icke då ansåg sig äga någon fast egendom, och att de fastigheter hon disponerade — palatset och det därtill hörande stallet — redan under hennes lifstid tillhörde den af henne grundade stiftelsen.

Jämväl bouppteckningen bekräftar detta förhållande. Bouppteckningsinstrumentet, upprättadt af presidenten Israel Tavon den 31 juli 1829, börjar sålunda: 'Sedan Hennes Kongl. Höghet Prinsessan Sofia Albertina den 17 Martii 1829 genom döden afgått och medelst Testamente af den 8:de i samma månad förordnat och disponerat öfver *hela* Dess efterlemnade kvarlåtenskap' etc. Boet uppgafs af Prinsessans öfverhofmästarinna, grefvinnan Stenbock, som enligt kunglig instruktion af den 1 augusti 1782 ytterst ansvarade för Prinsessans hela hof-förvaltning, äfven stallet, och instrumentet är af öfverhofmästarinnan undertecknad sålunda: 'Att vid uppgiften af boet ingenting blifvit med vett och vilja uteglömt intygas under edlig förpliktelse. Charlotte Stenbock.' I bouppteckningen angifves emellertid icke någon fast egen-

dom såsom tillhörande boet; hvarken palatset eller stallegendomen. Men väl upptagas stallinventarierna och omförmålas de förhandlingar, som rörande desamma förts mellan kronans ombud och sterbhusets representeranter.

I bref af den 18 juli 1829 förklarade Kungl. Maj:t, att dispositionen af den 17 mars 1783 'kommer att tjena till efterrättelse'. Liksom i stiftelseurkunden angafs i det kungl. brefvet allenast — ex parte potiori — Prinsessans 'här i staden belägna palats' såsom föremål för dispositionen, men hvad som enligt stiftelseurkunden gällde om sjelfva palatset har därefter såsom förut ansetts gälla äfven om den med palatset förenade stallegendomen.

Väl har vid olika tillfällen under 1800-talet uppfattningen af stallegendomens egenskap af att i eganderättshänseende utgöra en del af Prinsessans stiftelse varit fördunklad, i ty att i administrativa handlingar stallegendomen understundom räknats till 'Kronans hus' eller till 'Kronan och det allmänna tillhörande hus', eller slutligen till 'Eders Kongl. Maj:ts och Kronans *med flere* Publiqué hus'. Men stiftelsens eganderätt till stallegendomen har icke varit bestridd eller ens på allvar ifrågasatt, utan har den, som på grund af bestämmelserna i Prinsessans förordnande ägt disponera öfver palatset vid Gustaf Adolfs torg, också städse ansetts såsom rätte innehafvare af stallegendomen. I detta förhållande har en förändring inträdt först år 1902, då genom försäljning till svenska staten af egendomen N:r 1 i kvarteret Lejonet eganderätten till båda egendomarne upphörde att vara förenad i stiftelsens hand.

Den omständigheten att stallegendomen å Blasieholmen icke särskildt omnämnas i Prinsessans förordnande af den 17 mars 1783 och att stiftelsen förty icke till samma egendom har uttrycklig fångeshandling, skulle emellertid möjligen kunna föranleda till antagandet att stallegendomen, som ju bevisligen en gång tillhört Prinsessan, fortfarande tillhört henne ännu vid hennes frånfälle och derefter tillfallit antingen dem, som enligt lag voro hennes arvingar eller dem, som på grund af Prinsessans testamente voro hennes universalsuccessorer. Att likväl ett dylikt antagande icke kan anses synnerligen välgrundadt, lärer förestående utredning gifva vid handen. Särskildt torde lydelsen af Prinsessans testamente och bouppteckningens vitsord om hvad som utgjorde kvarlåtenskapen efter Prinsessan väga tungt gent emot hvarje anspråk från arvingars eller testamenttagares sida.

I allt fall kan numera icke råda någon osäkerhet i detta hänseende. Från ej mindre samtliga de personer, hvilka äga arfsrätt efter Prinsessan Sofia Albertina, än äfven samtliga de personer, hvilka äro arfsbe-

rättigade efter universaltestamentstagarna — grefvinnan Charlotte Stenbock, född Forsberg, och hennes son grefve Magnus Stenbock — föreligga numera vederbörligen upprättade förklaringar, hvarigenom dessa till förmån för Prinsessans stiftelse afsagt sig sina eventuella anspråk på egendomen i fråga.

Att stiftelsens eganderätt till omhandlade fastigheter ansetts vederbörligen styrkt, framgår också däraf, att, då under 1907 jag (Hans Kungl. Höghet Kronprinsen) såsom stiftelsens dåvarande innehafvare, med åberopande af Prinsessans förordnande såsom fångeshandling, sökt lagfart å egendomen, Stockholms rådstufvurätt i beslut den 22 April sagda år förklarar, att genom de af mig i lagfartsärendet ingifna handlingar — samma handlingar, för hvilkas hufvudsakliga innehåll blifvit här ofvan redogjort — 'måste anses ådagalagdt, att ifrågavarande fastighet N:r 19 i kvarteret Blasieholmen varit inbegripen i Prinsessan Sofia Albertinas åberopade förordnande af den 17 Mars 1783'. Lagfartsansökningen kunde emellertid icke då bifallas, enär Prinsessans åtkomst till fastigheten ej blifvit styrkt, utan blef ansökningen i enlighet med min därom gjorda framställning förklarad hvilande och kungörelse i ärendet utfärdad.

Likaså har, sedan min äldste son Hertigen af Västerbotten efter Konung Oskar II:s död blifvit stiftelsens innehafvare, den af mig för bemälda min son gjorda ansökningen om lagfart å egendomen förklarats hvilande.

I full öfverensstämmelse med att den ifrågavarande fastigheten alltsedan 1783 varit i eganderättshänseende en stiftelsens tillhörighet, har densamma också under hela den tid af snart 130 år, som därefter förflutit, disponerats af den, som enligt stiftelseurkundens bestämmelser varit berättigad att disponera palatset vid Gustaf Adolfs torg. Palatsets olika innehafvare hafva, hvar efter annan, antingen för egen räkning använt eller på annat sätt förfogat öfver fastigheten på Blasieholmen med de därpå uppförda stall och vagnshusbyggnaderna.»

Genom verkställigheten af här förut omförmälda under år 1902 af statsmakterna fattade beslut att för statsverkets räkning inköpa egendomen N:r 1 i kvarteret Lejonet inträdde emellertid en väsentlig förändring i stiftelsens förhållanden. Eganderätten till de båda fastigheter, som från början utgjort stiftelsens föremål, var ej längre förenad i stiftelsens hand. Palatset blef statsverkets egendom, hvaremot fastigheten på Blasieholmen fortfarande förblef i stiftelsens ego.

Med framhållande af detta sakförhållande anföres vidare i den förevarande framställningen, att det då vore naturligt, att fråga skulle uppstå, huru sistberörda fastighet skulle kunna för stiftelsens innehaf-

vare på bästa sätt nyttiggöras. Att behålla fastigheten i dess då varande skick vore alldeles uteslutet. Vid tiden i fråga hade tomten fortfarande varit bebyggd med hufvudsakligen enahanda stall- och vagnshusbyggnader, som i slutet af 1700-talet uppförts för Prinsessan Sofia Albertinas räkning och dessa byggnader hade befunnit sig i nästan fallfärdigt skick. Till att med stora kostnader om- eller nybygga hus af sådant slag hade ej funnits tillräckliga skäl. Behovvet af en särskild stallbyggnad såsom adpartinens till palatset förefunnes ju icke längre, sedan palatset ej längre vore i stiftelsens ego, och äfven om en sådan kunde anses behöflig för innehafvarens af stiftelsen räkning, syntes det icke lämpligt att på en tomt med så centralt läge bibehålla eller nyuppföra en dylik byggnad.

Den värdefulla tomten — den innehölle enligt vederbörande stadsingenjörsk beskrifning i areal 1,787,7 kvadratmeter å fri och egen grund — borde däremot, om därå uppfördes ett hus för bostadsändamål, kunna på ett vida bättre sätt för innehafvaren tillgodogöras. Att genom tomtens försäljning direkt realisera tomtens värde och såmedels undgå de risker af olika slag, som vore förenade med hvarje byggnadsföretag, låte sig emellertid icke göra. Vål vore stiftelsens eganderätt till tomten bevislig och oantastad, men då, såsom förut vore meddeladt, Prinsessan Sofia Albertinas åtkomst till tomten icke kunnat styrkas, hade stiftelsen icke då genast kunnat få lagfart å tomten och följaktligen icke heller kunnat vid tomtens utbudande till försäljning prestera de af hvarje spekulant såsom nödiga ansedda åtkomsthandlingarne. Det återstode för stiftelsen — om tomtens utnyttjande icke skulle för en lång följd af år undanskjutas — icke annat än att själf bebygga densamma.

I sådant afseende väcktes förslag om en samverkan med egaren af den angränsande egendomen — tomterna N:o 16, 17 och 18 i kvarteret Blasieholmen — Aktiebolaget nya grand hotel. Detta bolag behöfde väsentligt ökade utrymmen för att kunna vidga och modernisera den i dess egendom drifna hotellrörelsen. Och om stiftelsens fastighet bebyggdes för att tjäna detta syfte samt därefter, under betryggande garantier, i dess helhet och för längre tid uthyrdes till hotellbolaget mot en efter tomtvärdet och de blifvande kostnaderna för bebyggandet proportionerad hyra, som medgäfvade en afsevärd amortering af sistsagda kostnader, så syntes därigenom en afsevärd större ekonomisk fördel kunna beredas stiftelsens innehafvare än om tomten bebyggdes med ett vanligt bostadshus, hvars olika lägenheter för längre eller kortare tid och till efter fluktuationerna på bostadsmarknaden varierande pris uthyrdes till ett flertal hyresgäster. För sådant ändamål hade den 29

april 1905 träffats ett preliminärt aftal med hotellbolaget af hufvudsakligen följande innehåll. Stiftelsen skulle å tomten N:o 19 på sin bekostnad och efter ritningar, som af hotellbolaget godkändes, låta uppföra en byggnad, närmast afsedd att brukas i samband med den af hotellbolaget i den angränsande egendomen idkade hotellrörelsen. Härvid skulle dock, så vidt möjligt, iakttagas, att byggnaden borde kunna med rimlig kostnad, ändras till ett förstklassigt boningshus. Sedan byggnaden blifvit uppförd, skulle densamma i sin helhet af hotellbolaget förhyras för en tid af 36 år. Hyresbeloppet skulle efter vissa angifna grunder bestämmas i proportion till den blifvande byggnadskostnaden samt med iakttagande af att, sedan 20 år af hyrestiden förflutit, hyran skulle för återstående tid höjas med 10,000 kronor för år. Hotellbolaget skulle i taka händer nedsätta visst belopp, motsvarande beräknade kostnaden för byggnadens förändring till ett förstklassigt bostadshus jämte ett års hyra under ombyggnadstiden, hvilket belopp skulle tillfalla stiftelsen i händelse hyresaftalet komme att utan stiftelsens förvällande upphöra före den 36-åriga hyrestidens utgång. Skulle under hyrestiden fråga uppkomma om försäljning af stiftelsens egendom, skulle densamma hembjudas hotellbolaget med rätt för detta att öfvertaga egendomen till det pris, som annan högstbjudande köpespekulant förbundit sig att betala.

I enlighet med den sålunda angifna planen för egendomens utnyttjande hade byggnadsföretaget utförts under åren 1906—1909. Det hade medfört en sammanlagd kostnad af omkring 2 millioner kronor. Den 1 oktober 1909 hade hotellbolaget tillträdt egendomen. Därförinnan — den 24 augusti sistsagda år — med tillämpning af ofvanberörda preliminära aftal af den 29 april 1905, hade mellan stiftelsen och hotellbolaget upprättats särskildt hyreskontrakt, gällande för en tid af 25 år och med ömsesidig förpliktelse till prolongation för ytterligare 11 år. Hyresbeloppet hade bestämts jämlikt de i preliminärkontraktet angifna grunder till 151,500 kronor för ett hvart af de första 20 åren samt till 161,500 för ett hvart af därefter följande år. Det belopp, som bolaget hade att nedsätta, stiftelsen till säkerhet för kostnaden för byggnadens eventuella omändring till bostadshus, hade fixerats till 225,000 kronor. Det preliminära aftalet hade förklarats gälla i de delar, däri ändring ej skett genom bestämmelserna i det särskilda hyreskontraktet.

De anordningar, som sålunda träffats för utnyttjandet af stiftelsens ifrågavarande egendom, hade emellertid visat sig icke kunna få den

varaktighet, som varit afsedd. Byggnadsföretaget, som till stor del infallit under en verklig dyrtid inom byggnadsindustrien, hade medfört kostnader, vida öfverstigande dem, som skäligen kunnat beräknas, och i följd häraf måste hyresbeloppet sättas betydligt högre än från någondera sidan varit förutsatt. Äfven vill det synas, att den ekonomiska depression, som från och med 1907 rådt i vårt land och icke minst inom hufvudstaden, i viss mån verkat hämmande på utvecklingen af den af hotellbolaget i dess båda egendomar drifna rörelse och därmed också försvagat bolagets förmåga att fullgöra det ingångna hyresaftalet. Det hade förty snart nog visat sig, att det skulle vara för hotellbolaget förenadt med mycket stora svårigheter att fullgöra dess gent emot stiftelsen åtagna förpliktelser. Vid sådant förhållande hade stiftelsen ansett sig böra medverka till att det hittillsvarande hyresförhållandet aflöstes på det sätt, att hotellbolaget förvärfvade eganderätt till stiftelsens fastighet. För sådant ändamål hade mellan stiftelsen och hotellbolaget den 14 december 1910 ingåtts ett köpeaftal, hvarigenom stiftelsen till hotellbolaget försålt sin ifrågavarande fastighet att af hotellbolaget tillträdas den 1 januari 1911. Köpeskillingen vore bestämd till 2,264,000 kronor hvarförutom hotellbolaget hade att till stiftelsen öfverlämna nominelt 200,000 kronor i bolagets preferensaktier. Rörande köpevillkoren i öfrigt hänvisades till särskildt, framställningen i afskrift bifogadt köpekontrakt (Bil. A.).

Detta köpekontrakt hade emellertid icke från stiftelsens sida kunnat träffas ovillkorligt utan allenast under förutsättning af det bifall till en försäljning, som enligt stiftelsens natur kunde finnas erforderligt. Stiftelsen torde till sin natur vara ett fideikommiss för dem, som i stiftelseurkunden angåfves till densamma berättigade. Och då här vore fråga om en ändring i bestämmelserna för en fideikommiss-stiftelse, torde en sådan ändring icke kunna ske med mindre — i första hand — alla de, som till den fideikommitterade egendomen hade en eventuell rätt till förändringen lämnat sitt samtycke.

I sådant afseende hade redan samtliga medlemmar af Konungaätten, hvilka på grund af bestämmelserna i Prinsessan Sofia Albertinas förordnande under vissa förhållanden tillförsäkrats rätt att besitta den ifrågavarande egendomen, för sig och efterkommande förklarar, att den dem sålunda tillkommande rätt icke skulle utgöra hinder för egendomens försäljning till Aktiebolaget nya grand hotel på de villkor, som i berörda köpekontrakt angåfves.

Då emellertid på grund af de i förordnandet gifna bestämmelser

egendomen i fråga kunde under vissa förutsättningar för en tid tillfalla Kungl. Maj:t och kronan, torde för försäljningens giltighet jämväl erfordras ett nådigt förklarande från Eders Kungl. Maj:ts och kronans sida, att hinder för försäljningen icke mötte.

Äfven under förutsättning att det begärda förklarandet från Eders Kungl. Maj:ts och kronans sida i egenskap af eventuell rättsägare varder meddeladt, lärer försäljningen af ifrågavarande egendom, som närmast är af fideikommissnatur, icke kunna äga rum, med mindre frågan därom varit föremål för vederbörlig behandling i regeringsrätten och inför Eders Kungl. Maj:t i statsrådet. Häri torde ligga full garanti för att stiftelsens och eventuella rättsägares intressen varda behörigen tillgodosedda vid en slutlig öfverlåtelse af egendomen. Det synes mig därför ur synpunkten af statens intresse icke vara något att erinra mot att ett förklarande i enlighet med den underdåniga ansökningen varder från Eders Kungl. Maj:ts och kronans sida lämnadt.

Till betryggande af den rätt, staten eventuellt kan äga till vederlaget för ifrågavarande fastighet, torde emellertid, på sätt föreslogs i nådig proposition till 1902 års Riksdag angående enahanda förklarande från statens sida rörande försäljningen af den stiftelsen då tillhöriga fastigheten nr 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm (det s. k. Arffurstens palats), böra stadgas såsom villkor, att en af Eders Kungl. Maj:t på föredragning af chefen för finansdepartementet förordnad person skall deltaga i förvaltningen af de genom försäljningen inflytande medlen samt att, därest för köpeskillingen förvärfvas annan eller andra fastigheter, statsmedel icke få användas till reparation eller underhåll af desamma eller till andra utgifter för dem.»

Bilagan A. var af följande lydelse:

“Köpekontrakt.

Prinsessan Sofia Albertinas Stiftelse upplåter och försäljer härmed, under förutsättning af det bifall till en försäljning, som enligt Stiftelsens natur kan finnas erforderligt, till Aktiebolaget Nya Grand Hotel sin å fri och egen grund belägna fastighet nr 19 kvarteret Blasieholmen efter 1810 års nummerordning med adress nr 7 vid Blasieholmsgatan och nr 3 vid Stallgatan inom Jacobs församling här i Stockholm i det skick

den vid tillträdet sig befinner jämte samtliga Stiftelsen tillhöriga, för närvarande till Aktiebolaget Nya Grand Hotel uthyrda, i fastigheten varande lösören på följande villkor.

§ 1.

Tillträdet äger rum den 1 januari 1911.

§ 2.

Den öfverenskomna köpeskillingen utgör i pänningar två millioner tvåhundra sextiofyrtusen (2,264,000) kronor och erlägges sålunda, att köparen

a) med säljarens befriande öfvertager betalningsansvaret för egendomen graverande premielån i Stockholms stads Brandförsäkningskontor	kronor	64,000: —
b) utfärdar och öfverlämnar till säljaren i den försålda fastigheten inteckningsbara, den 1 januari 1911 dagtecknade köpeskillingsreverser å sammanlagdt	„	2,200,000: —
	Summa kronor	2,264,000: —

Skolande af nämnda köpeskillingsreverser sådana å tillhopa 1,500,000 kronor löpa med 4 1/2 proc. och å återstående 700,000 kronor med 5 proc. årlig, kvartalsvis sista helgfria dag i mars, juni, september och december förfallande ränta och samtliga reverser vara betalbara efter sex månaders uppsägning, hvilken uppsägning likväl skall vara bunden vid de i § 4 här nedan närmare angifna bestämmelser.

§ 3.

Utöfver ofvan omförmälda köpeskilling i pänningar skall Aktiebolaget Nya Grand Hotel tillhandahålla säljaren preferensaktier i bolaget till nominellt belopp af tvåhundra tusen (200,000) kronor; åliggande det köparen, då af berörda aktiesumma aktier till belopp af allenast 125,000 kronor för det närvarande finnas disponibla, att till säljaren aflämna en förbindelse af innehåll att, intill dess felande antal aktier kunna anskaffas, för hvilket ändamål ändring af den för bolaget gällande ordning erfordras, säljaren i samma mån som utdelning å preferensaktierna lämnas skall erhålla motsvarande utdelning å det felande aktiebeloppet,

hvarjämte bolagets styrelse förbinder sig att snarast möjligt söka åvägbringa bolagsstämmans medgifvande till den erforderliga ökningen af preferensaktiekapitalet.

§ 4.

Betalningen af de i § 2 här ofvan, omförmälda köpeskillingsreverser bestämmes skola äga rum på det sätt, att så snart säljaren blir i tillfälle att till köparen öfverlämna fullständiga för lagfart erforderliga handlingar, hvilket beräknas ske under hösten år 1912, köparen skall inlösa de med sämsta förmånsrätt gällande reverser å tillhoppa 200,000 kronor samt därefter under fem påföljande år den 1 december med sämsta förmånsrätt gällande reverser i ordningsföljd årligen 50,000 kronor. Sedan förenämnda afbetalningar å tillhoppa 450,000 kronor ägt rum, skall, under förutsättning af räntans ordentliga erläggande, säljaren icke vara berättigad att uppsäga återstående reverser under en tid af tio år från det fastigheten af köparen tillträds.

§ 5.

Såsom ytterligare säkerhet för bolagets på meranämnda köpeskillingsreverser grundade skuld äfvensom för bolagets förbindelse att erlægga den på 75,000 kronor i preferensaktier belöpande utdelning skola till säljaren öfverlämnas i bolagets fastighet n:ris 16, 17 och 18 i kvarteret Blasieholmen in-tecknade skuldebref till ett belopp af 450,000 kronor, till förmånsrätten liggande närmast efter ett förut in-tecknadt belopp af tillhoppa 3,295,000 kronor.

Som emellertid af ofvan berörda in-teckningar sådana å tillhoppa 50,000 kronor, liggande med förmånsrätt näst efter 350,000 kronor af förenämnda in-teckningar å 450,000 kronor, ej kunna frigöras förrän senast den 1 juli 1912 förbinder sig köparen att senast å sagda tid tillhandahålla säljaren sålunda felande in-teckningar, åtagande sig bolaget likaledes att, i den mån genom afbetalning efter tillträdesdagen af bolagets mot säkerhet af in-teckningar kontraherade skuld in-teckningar blifva disponibla och icke för anskaffande af andra rörelsemedel äro för bolagets egen räkning oundgängligen nödvändiga, till säljaren öfverlämna in-teckningar med bättre förmånsrätt i utbyte mot förut lämnade med sämre förmånsrätt; och skall bolaget i den mån detsamma fullgör sin i § 4 här ofvan åtagna betalningsförbindelse äga återbekomma förutom de inlösta köpeskillingsreverserna jämväl så mycket af det till

säljarens säkerhet öfverlämnade öfverhypoteket som motsvarar det infriade beloppet, på sådant sätt att återställandet å säljarens sida sker i ordningsföljd från och med in-teckningar med sämsta förmånsrätt till sådana med bättre rätt, allt under förutsättning att jämväl bolagets i § 3 här ofvan åtagna förbindelse blifvit behörigen fullgjord.

§ 6.

För alla å fastigheten intill tillträdesdagen belöpande skatter och onera äfvensom för den till samma dag upplupna räntan å premielånet i Stockholms stads Brandförsäkringskontor ansvarar säljaren, hvaremot köparen öfvertager ansvaret för de på tiden efter tillträdesdagen belöpande skatter och onera samt efter nämnda dag upplöpande ränta.

§ 7.

De med detta köp förenade lagfartskostnader skola gäldas af köparen ensam.

Före tillträdet skall kontant reglering af säljarens tillgodohafvande hos bolaget på grund af särskilda mellan kontrahenterna ostridiga räkningar å tillhoppa 2,000 kronor hafva skett.

Med detta i två exemplar upprättade köpekontrakt, däraf säljare och köpare tagit hvar sitt, förklara kontrahenterna sig ömsesidigt nöjda.

Stockholm den 14 december 1910.

För *Aktiebolaget Nya Grand Hotel*

HELGE BÄCKSTRÖM   ERIK MARTIN
C. PALM   B. F. BURMAN

För *Prinsessan Sofia Albertinas
Stiftelse.*

OTTO PRINTZSKIÖLD
C. M. LILLIEHÖÖK.

På en gång närvarande köpevitnen:

Frans Ståhl   *Oscar Swensson*
Hofintendent.   Hofintendent.

Rätt afskrifvet betyga:

Frans Ståhl   *Oscar Swensson.*“

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förvarande framställning, hemställer,

att Riksdagen må för sin del förklara, att hinder icke möter för försäljning af fastigheten nr 19 i kvarteret Blasieholmen i Stockholm, under villkor *dels* att en af Kungl. Maj:t, på föredragning af chefen för finansdepartementet, utsedd person skall äga deltaga i förvaltningen af de genom försäljningen inflytande medlen, *dels ock* att, därest för köpeskillingen förvärfvas annan eller andra fastigheter, statsmedel icke få användas till reparation eller underhåll af desamma eller till andra utgifter för dem.

Stockholm den 9 maj 1911.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Reservation

af herr *F. W. Thorsson*, som yrkat, att utskottet måtte hemställa,

att Kungl. Maj:ts ofvannämnda proposition ej måtte af Riksdagen bifallas.

Det skulle här antecknas, att herrar *A. Wiklund* och *P. Olsson* icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.